

М. ВЕБЕР ПРО РЕЛІГІЙНО-ЕТИЧНІ ТИПИ ІДЕАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

Актуальність теми дослідження. У XXI столітті в період глобалізації, коли з'явилося безліч речей які впливають на індивідуальність людини появилася проблема впливу релігійних та етичних переконань як на інтереси, мотивацію зокрема, так і на економічні та політичні процеси сучасного суспільства загалом. **Мета дослідження:** усвідомити всю складність тогочасної соціальної ситуації й ретроспективної експлікації джерел реценції духовних вимірів професійної діяльності, які Макс Вебер виявляє в ранньопротестантських традиціях. **Об'єкт дослідження:** теоретична спадщина М. Вебера, сутність класичного твору світової соціології «Протестантська етика і дух капіталізму». **Предмет дослідження:** визначення форм впливу класично протестантського віросповідання на формування ринкових відносин та на економічну ідеальну діяльність людини. **Завдання дослідження:** обґрунтувати погляди Макса Вебера етико-релігійних адептів капіталістичного духу; дослідити усвідомлення всієї складності тогочасної соціальної ситуації; виявити закономірний характер процесу раціоналізації суспільних стосунків, включаючи раціоналізацію релігійних світоглядів. Карл Еміль Максміліан (Макс) Вебер є одним з найбільш видатних соціологів кінця XIX - початку XX ст., що здійснив великий вплив на розвиток цієї науки. Він належить до числа тих універсально освічених вчених, яких стає все менше по мірі росту спеціалізації в галузі суспільних наук. Идеалом його філософії є кредитоспроможна людина, а примноження капіталу – самоціллю і обов'язком. Набуття багатства стає обов'язком життя, але не засобом для задоволення життєвих потреб. Основні положення соціологічного вчення М. Вебера відображені в його аналізі таких сфер суспільного життя, як економіка, політика і духовна культура. У цьому плані головними є тісно пов'язані між собою ідеї економічної, політичної та духовної раціональності. Це все ґрунтовно тематизується у «Протестантській етиці» М. Вебера, який з'ясував етично-релігійну мотивацію носіїв духу капіталізму, і актуалізується у міру загострення уваги навколо глобальних проблем капіталістичного розвитку. Сьогодні ідеї М. Вебера потребують не схематичного сприйняття, а усвідомлення всієї складності тогочасної соціальної ситуації й ретроспективної експлікації джерел реценції духовних вимірів професійної діяльності, які він виявляє в ранньопротестантських традиціях. У своєму дослідженні соціолог зосереджує увагу на періоді зародження духу капіталізму, оскільки саме у цей період економічна поведінка окремих індивідів своєрідно перепліталася з їхніми релігійними переконаннями. На початку XX століття М. Вебером були розглянуті ідеально абстрактні способи соціокультурної інтеграції, що стало основою вчення про ідеальні типи культур. Ідеальний тип, за Вебером, - це теоретична конструкція, образ-схема, отримана в результаті прощення, посилення та логічного поєднання рис феноменів, що трапляються в різні епохи, в різних культурах. У чистому вигляді М. Вебер виділяє три таких типи: раціональний тип панування, що обумовлений раціональними інтересами тих, хто підкорюється, і тих, хто панує; традиційний тип панування, що ґрунтується на святості традицій та звичаїв; харизматичний тип панування, що пов'язаний з емоційним сприйняттям влади. Введено Вебером у філософський дискурс поняття «ідеального типу» служить методологічним засобом і евристичним прийомом соціального пізнання і інтерпретації людської поведінки. «Ідеальний тип» лише орієнтує дослідника в дійсності, нічого не нав'язуючи їй. Як вважає М. Вебер, в економічній теорії, так само як і в історичній і соціологічній науках, існують деякі синтети, які ми називаємо ідеями історичних явищ. По суті, будь-яка гуманітарна теорія дає певну ідеальну картину, наприклад, економічна – ідеальну картину процесів, що відбуваються на ринку при строго раціональній поведінці учасників і вільній конкуренції. У цій ідеально-типовій картині відсутні внутрішні суперечності, вона побудована так, що виключається сама можливість появи логічних неузгодженостей. Саме тому Макс Вебер стверджує, що ідеальні типи – це утопія, отримана за допомогою гіперболізування певних явищ [1, с. 392]. В кожній такій утопії дійсно відображені відомі, значимі в своїй своєрідності риси нашої культури, взяті з дійсності і об'єднані в ідеальному образі. Так само як існують різні «точки зору», з позиції яких ми можемо розглядати явища культури в якості значимих для нас, можна керуватись і самими різноманітними принципами відбору зв'язків, які належить використовувати для створення ідеального типу певної культури. [2, с. 272-289]. В утворенні абстрактних ідеальних типів слід бачити не мету, а засіб. Таким чином, ідеальний тип – це уявна теоретична конструкція, що створюється вченим, який досліджує соціальну реальність, відносно того або іншого аспекту цієї реальності за допомогою вирішення окремих моментів, сторін, значущих для цього аспекту досліджуваної реальності [4, с. 9]. Вчений в результаті всіх цих процедур конструє єдиний уявний образ, що відповідає вимогам внутрішньої логічності і несуперечності. Ідеальний тип, як стверджує Макс Вебер, існує тільки в ідеалізованій ситуації цілорациональної дії, яку неможливо зафіксувати досвідними засобами. Введення поняття цілорациональної дії здатне вирішити суперечність, що породжується двозначністю логічної природи ідеального типу. При цьому, чим яснішим і прозорішим є зв'язок між метою і засобами, тим ближче реальна дія до цілорациональної. Саме для цього з самого початку важливо виявити відхилення реальних дій від ідеальних і пояснити їх причини. Тільки тоді можливо реконструювати дійсний сенс дії. Вебер широко застосовує поняття ідеального типу, причому «ринкові відносини» також виявляються одним з таких ідеальних типів, які сприяють розумінню сутності сучасного суспільства. Ідеальний тип у Вебера перетворився на інструмент історичних та конкретних соціальних досліджень. Наша фантазія, безумовно, може часто обходитись без такого точного понятійного формулювання в якості засобу дослідження, однак для відображення, яке прагне бути однозначним, застосування його в області аналізу культури в ряді випадків необхідне. Щодо релігійно-етичних типів, то М. Вебер характеризує їх так: для іудея це інтелектуалістичний, який усі багатоманітні прояви життя, включаючи багатство як дар Божий, намагається зрозуміти через нескінченні смислові тлумачення Святого писання; для конфуціанця це бюрократ, який організовує світ; для індуїста це маг, який упорядковує світ; для буддиста це монах-споглядач, який мандрує світом і жebraкує; для мусульманина це воїн, який підкоряє світ; для християнина це ремісник, котрий завдяки «автономності» своєї праці забезпечує певну автономію власної особи [3, с. 10-28]. Релігія як світогляд та ідеологія є істотною складовою частиною світової культури і, отже, вона не може стояти осторонь від певного трактування господарської і підприємницької діяльності людини, яку вона за своєю традицією опікає, радіючи за її духовну чистоту. Як зазначає М. Вебер, «...весь життєвий досвід сучасного підприємця наближається до ідеального, має відбиток аскетизму, він позбавлений розкоші. Самому підприємцеві часом нічого не залишається від свого багатства, окрім відчуття обов'язку». Отже, якщо людина хоче бути спасеною в Господі, то вона повинна досягнути успіху в бізнесі та примноженні капіталу. М. Вебер досліджує джерела і логіку розвитку раціоналізму. «Католицька церква, - пише він, - особливо підкреслює присутність у людини свободи волі. Людина вільна, може сама вибирати творити їй добро чи зло. Християнин бже Божого волевиявлення не може досягти після закінчення земного життя вічного блаженства, але своїм добродешним життям він може врятувати свою безсмертну душу, яка продовжить свій життєвий шлях на Небесах. І навіть якщо він упаде в гріх, він знайде порятунк, покаявшись у гріхах і звернувшись до Таїнств Церкви, тому що Господь готовий простити його» [2, с. 272-289]. Догмат протестантизму кальвіністського зразка відкидає таку можливість. Відповідно до кальвінізму, поведінка людини в її земному житті не впливає на те, що станеться з людською душею в потойбічному світі. Відмінною рисою кальвінізму є догма про милості обраності, або вчення про зумовленість. Відповідно до цього вчення, Господь споконвічно й остаточно визначає шлях земного і неземного життя людини, і людина неспроможна своїми вчинками змінити волю Всевишнього. Господь дарує свою милість обраним, і лише вони знайдуть Царство небесне. Іншим, незважаючи на їхні заслуги в земному житті, шлях на Небеса навіки закритий. Це явище Вебер назвав «патетична нелюдськість», яке породжує почуття нечуваної самотності. Кожний залишається наодинці зі своїм страхом, що йому буде відмовлено в милості потрапити в коло обраних. Протестантизм став першою світовою релігією, що виступила проти схвалення бідності й прославляння відсутності інтересу до матеріальних благ. Такий всепроникливий раціоналізм Вебер вважає стрижнем успішного розвитку сучасного капіталізму. **Висновок.** Отже, на підставі вище введених теорій, напрошується висновок: людина, у філософії М. Вебера, постає носієм матеріальних та ідеальних потреб, які мотивують людську діяльність і породжують особливу економічну сферу буття. А поняття «ідеального типу» служить методологічним засобом і евристичним прийомом соціального пізнання і інтерпретації людської поведінки.

Список використаних джерел

1. Вебер М. «Объективность» социально-научного и социально-политического познания / Вебер М. Избранные произведения. М.: Прогресс, 1990. С. 392.
2. Воронкова В. Г. Філософія глобалізації: соціоантропологічні, соціоекономічні та соціокультурні виміри [монографія] / Валентина Григорівна Воронкова. Запоріжжя: Видавництво ЗДА, 2010. С. 272-289.
3. Олексенко Р. І. Вплив філософії Макса Вебера на світову економічну думку / Р. І. Олексенко // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. 2012. Вип. 4(3). С. 10-28.
4. Олексенко Р. І. Вплив філософії Макса Вебера на світову економічну думку / Р. І. Олексенко // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. 2012. Вип. 4(3). С. 9. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/filipol_2012_4%283%29